

autós tesztek, darabokra hullt bábuk és emberek közelképei [...] ő is látszott, ahogy a roncsok fölött áll, és vizsgálja a pusztítást.”

Olyan, mint a kötet nem csupán a törés előtt álló kapcsolatok széles tablóját rajzolná meg, vagy az összetörtség következményeit rögzítené, hanem ezen is túl töréspontokat keresne a közbeszédben, azzal a propagandisztikus üzenettel szemben, hogy a nő a családayaszerepben teljesebben ki: „Orvos vagyok, orvos voltam. Sebész. [...] egyenlő figyelemmel és gondossággal ápolok minden embert, szartörlési és rántáskavarási és sikálási tudásomat állandó képzéssel magas szinten tartom, férjemmel szentül élek, gatyáját mosom, ingét vasalom [...] őt el nem hagyom, vele megelégszem, éjjelente, amikor nélkülözhetetlen munkájából hazatér, testemmel szolgálom az ő igényei szerint” (*Öt gyerek anyja*). Aki értelmiségi nőként kizárólag anya és feleség, annak ambíciója, tudása és egyénisége felmorzsolódik, a gyermeknélküliség, a meddőség viszont személyiségtorzulást okozhat.

A novellák körbejárják a gyerekvállalás témáját, amely fakadhat ószinte vágyból, illetve a férfiak és a társadalom elvárásaiból. A kívánt vagy nem kívánt terhesség, a meddőség, a veszteség (*Tortásir,*

Kőgyerek, Mami, Bandika), a nők elleni fizikai, érzelmi vagy verbális erőszak kiüresedéshez, ideggyengeséghez, gyilkossághoz (*Nyúlcsapda, Hold*) vagy öngyilkossághoz (*Kajafás és az aranycipő, Egyedül*) vezet. A fuldoklás gyakran válik a házasság metaforájává, s csak néhányan képesek a párkapcsolatok megmentési módját kitalálni. *A jó házasság titka* egy forró szauna, ahol férj és feleség éjszakáról éjszakára lemeztelenedve egymásra talál; de lehet tarzanost játszani a Hajógyárin, vagy ölelkezve trambulinozni (*Házasságterápia*).

A szerepek mögé bújó szerző mindig az egyént figyeli, családi életét és mentális állapotát mérlegelve; s ha a kötet egy ibseni babaszoba, amelybe különböző korú és helyzetű nők és férfiak nyitnak, akkor ritkán működik szeretetteljes, biztosságot nyújtó közegként. Van, hogy tragédiát rejtő pincebörtön (*Nyúlcsapda*), élethazugságok vagy csapdában vergődő nők élettere (*Steril gyulladás*), vagy szeretteik hiányától szenvedő férfiaké (*Hogy vigyázzon, Tavasz szél*). A negyvenkilenc kisprózát tartalmazó novelláskötet egy szociálisan érzékeny és ép alkotót állít eléünk (Szabó T. Anna derűs portréjával a végén), ő az, aki töréspontokat keres a meglehetősen beteg közbeszédben.

NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF

Darvasi László: Taligás

Magvető, 2016

„A szenvedély és a szorongás regénye” – ezzel a mondattal hirdeti kiadója Darvasi László új kötetét, a *Taligást*. Az egyszavas cím egyben a főszereplőt – és elbeszélőt – jelöli, Darvasitól szokatlan mód. Két előző regénye lefordíthatatlanul komplikált címet (*Virágzabálók*), illetve mesebelit (*A könnyemutatványosok legendája*) kapott. A műből az elmúlt évben (többek közt a Jelenkorban, a Tiszatájban, az ÉS-ben) megjelenő részletek – eltérően a szerző eddigi eljárásától – nem a leendő címet viselték, lehetséges, hogy ez lett meg legkésőbb. Mindenesetre a regény több mint háromszáz oldalán mindenhol előfordul legalább egyszer, de inkább többször a név. Taligás klasszikus főhős, a neve – dramaturgiai megoldásként – újra és újra elhangzik. Vagy mások szólítják így, vagy saját magát nevezi meg öndefinítív fontossággal. Mindez elsöre nem ígér szenvedélyt

és szorongást, ezt majd a szavak, a mondatok adják belül. Taligás a 18. század kusza Kelet-Közép-Európájában utazó, taligáján könyveket, egészen pontosan szavakat, mondatokat hozó-vivő alak, aki nemcsak megszerzi és továbbadja a kéziratokat, nyomtatványokat, hanem olvasójuk, mi több, ha úgy adódik, előadójuk is. Mindez egy Szív Ernő-i tárca vagy egy hosszabb elbeszélés tárgya is lehetne, azonban ez esetben Darvasi regényt akart, nagy tablót festeni, sok alakot teremteni (és kegyetlenül kivégezni vagy épp gyönyörbe mártani), ami – ki lehet jelenteni – sikerült. Viszont a cím mindezt nem ígéri, még csak nem is sejteti. És ennek ellenére nem lehet elképzelni mást. Az értelmezés helyezi kérdő mondatba: Mit hoz Taligás? A regényben mit, és a könyv olvasása mit? A bonyolult cselekményvezetés és a megannyi mellékszálak tűnő epizód elbizonytala-

NAGYGÉCI KOVÁCS JÓZSEF (1977) Csurgó

níthat, ám ha engedünk a regény sodrásának, éppen ez teszi izgalmassá, élhetővé a könyvet. Ha Taligás könyveket hoz, a *Taligás* mint könyv vajon mit hoz?

Sűrűre írt és szövevényes eseménysort mindenképpen. A kötet egy bevezető epizóddal (*Már majdnem vége*) és egy epilógusként is értelmezhető zárlattal (*Még nincsen vége*) képzett keretben Bécsben, Szeged felé és Szegeden játszódik. A cselekményt történelmileg is elhelyezi a szerző, több, egészen pontosan beazonosítható dátummal, eseménnyel. Ezek közül a legjelentősebb az 1728-as szegedi nagy boszorkányper. A fellelhető forrásokra támaszkodva vázként használja mindezt (eredeti névvel is szerepeltet figurákat), a szöveg azonban nem dokumentál, más céljai vannak. (Darvasi egy interjúban úgy nyilatkozott, hogy a távlat és a megfestendő tabló méretei miatt volt szüksége a történelmi háttérre – ez egyébként eddigi nagyregényeiből ismerős eljárás.) Ugyanez igaz a regényben szereplő leírások többségére, amely a könyvekkel foglalkozik. A kontinensen, különösen is a keleti részen az ellenreformáció időszakának azon szakaszai ezek, amikor a különböző protestáns bibliafordítások megjelenését, terjedését a fennálló hatalom teljesen már nem tudta megakadályozni. (Az egyik legszerencsétlenebb sorsú fordítás Komáromi Csipkés György nevéhez köthető: a kötetek Hollandiában jelentek meg, darabjai estek áldozatul vámszárnak, de égettek is el belőlük, több példány rohadt el az egri püspök pincéjében stb. A regény ezekből a történészek által jól dokumentált eseményekből használ fel epizódokat.) Taligás könyvkereskedőként, utazóként folyamatos vesztélyben él. Munkája, utazásai a hatalomból gyanakvást váltanak ki, érdeklődése, szokásai pedig sokszor értetlenséget és megvetést. Taligás forradalmat ugyan nem, de ellenkezést, a barbár világgal való szembenállást mindenképpen hoz.

A történelmi tabló – különösen benne a boszorkányper anyaga – önmagában is elvinné a regényt, de Darvasi, ahogy fentebb írtuk, eszközként használja mindezt, nem célként. A regény egy (több) nyomozás, ezen túl pedig egy (több) szerelem története. Taligás szenvedélye: a versek, a szavak zenéje, az értelem kutatása, ezek megtalálásának vágya kíséri végig a történeten az olvasót, ezeket találjuk meg a szorongásokban, félelmekben.

Van magas rangú hivatalnok (Róth), akinek a költészet adja a szenvedélyt, ez – a nem is annyira – titkos élete középpontja, szorongása feloldását

pedig Taligás folyamatos versenyre készítésében találja meg. Van félkegyelmű (Julius), akit Taligás kísér Szegedre, parancsra, de igazából azért, hogy a szerelmével találkozhatson. Az epizód szereplőket is szenvedélyeiknél és szorongásaiknál fogva ismerhetjük meg, Taligás pedig gyakorlatilag végigféli a regényt. Darvasi a kelet-európai félelemtoposz egyik legkiválóbb ismerője és krónikása, rövidebb írásaihoz hasonlóan nagyregényben is. Taligás tehát szerelmet hoz (és visz, hiszen az ő szerelme, Paulina Bécsben marad, ráadásul Taligás nem tudhatja, hogy egyáltalán életben van-e még).

Taligás kényszerű, mégis kíváncsian vállalt utazása Bécsből Szegedre a folyamatos félelemmel együtt a barbár vidékre visszavonulás apoteózisa. Mert ugyan Taligás parancsot követ, egyre nehezebb és elviselhetetlenebb körülmények között (még a folyamatosan kísértő halállal is szembesül), eközben, bár nincsenek szilárd elvei, a kor szokásaival szemben határozza meg magát. Egyszerűnek tűnő motívációi – még ha ezt Taligás nem is tudja/mondja ki – a barbár világot csak azért is legyőző mindenkori felvilágosult humanistáéi. (Lehetne a regény címe „Barbárok” is, majd száz évvel Móricz után.) Taligás útítársai eközben a már jelzett Julius és egy tégelyben egy Barbara Strozzi nevű, béka méretű gnóm, aki – vélten vagy valósan, ez számomra nem derült ki – folyamatosan szóval tartja Taligást. Az önmagát Velencéből, azaz a műveltség, a pompa, a gazdagság, a szépség hazájából származtató torzszülöttet Taligás szépnek találja, állandóan becézi, óvja. Cserébe Barbara lesz a regényben végig az, aki az önmagától ki nem mondható mondatokat kikérdezi Taligástól. Lelkiismerete, tanácsadója, érzelmi tükré, jobbik (és rosszabbik) része lesz. Amit nem lehet Taligással elmondani, azt megteszi Barbara. A regény egyik legfelkavaróbb részében Taligás feláldozná Barbarát (tulajdonképpen saját magát), ami egy zavaros(sá írt) álomszerű képben meg is történik. Így zárul magába ez a kör, ér körbe ez a szál. (Bár ennek a párosnak a történetéből még íródhat folytatás.)

A vándorló trupp része még Taligás névadó eszköze, egy taliga, amely csak és kizárólag könyveket képes szállítani, „földet, embert” nem, és amelyben a regény végén mégis (a kivégzéstől megmenekülő) Juliust és szerelmét, Johannát viszi, immár a könyvek, szavak helyett.

Egy fogyatékkal élő, egy néma torzszülött és egy táj- és korszakidegen könyvszállító alkalmas-

ság, vagy erőteljesebben, darvasisan fogalmazva: egy elmebeteg fattyú, egy gnóm és egy alkalmatlan közlekedési eszköz: ezek Taligás útitársai, mintha a benne lakó félelem megjelenési formái volnának. Darvasi a végtelékig kiszolgáltatottá teszi hősét, nincs segítség, nincs emberi/érzelmi/katonai/stb. védelem. Taligás az elnémult Isten segítségét és az emberek támogatását is nélkülözi, tényleg „csak” a szavak vannak, a mondatok, a versek. És ez elég, vagyis: csak ez lehet elég. Így lesz ez a regény, bár a megszokott kegyetlenségeket messze nem nélkülözi, Darvasi egyik legreménytelibb írása.

A különböző versek, töredékek szerepeltetése, az európai irodalmi hagyomány megjelenítése külön értéke a kötetnek. Az ókori klasszikusok mellett olvashatóak Shakespeare-parafrázisok, de talán legszebben költő barátját, Baka Istvánt idézi meg, többször is, konkrét szövegekkel, a regény végén a bakai végrendeletnek is fölfogható idézet („lapozz föl engem és leszek”) regényzáratként való használatával. Taligás tehát szövegeket is hoz, amelyek segítenek túllátni azon a jelenkoron, amelyben íródtak, és azon is, amelyben el-, illetve felhangzanak. Ezeken a pontokon érezheti azt az olvasó, hogy Taligás nem hétköznapi ember, és valószínű, hogy ezek a pontok osztják majd meg leginkább az olvasókat. Van, aki örömmel fogja olvasás közben/után a megsejtett intertextuális kihívásokat teljesíteni,

és van, aki túlzásnak, feleslegesnek találja majd. Kedvet semmiképpen nem fog szegni, hiszen Taligásnak deklaráltan célja, hogy szavakat hozzon-vigyen, leírtakat, mert „azoknak súlya van”.

A regény a fentiekkel együtt sem válik szómágiává, önmaga paródiájává, bár kétségtelen, hogy vannak olyan részek, amelyek súrolják a modorosság határát. Ilyenek az adott szituációt/tárgyat/érzelmet/stb. több körben leíró jelzők halmozása vagy az elbeszélő saját magának feltett kérdései, az, hogy a narrátorszerep folyamatosan működik. Unalmasságot hozhatnak, a túlírtás vádját vehetik fel, és biztosan lesznek olyanok, akik az ebből adódó „nehezen olvashatóság” miatt nem lesznek elfogadó olvasók. Ám tekinthetőek ezek erősségnek is, hiszen kifejezetten Darvasi-stílusjegyek, és azt is feltétlen hozzá kell tenni, hogy a megteremtett atmoszféra, az a típusú regényvilág, amely létrejön, bőven ellentételezhet. A Darvasi-világban olvasóként otthonosan mozgó nagy hamar bevonzza a könyv, míg „kapu-könyvként” a Darvasi-prózához is megállja a helyét. Így a kiadónak ezúttal nemcsak a megszokottan szép könyvtárgyat köszönhetjük, hanem azt is, hogy vállalta ezt a nem sokat eláruló címet, és megengedte a szerzőnek, hogy a szenvedély és szorongás regényéért maga a szöveg álljon jól. A *Taligás* megtette, megteszi. Taligás hozza.

Poharazók, é. n.